

Quo vadis lesníctvo, perspektívy do budúcnosti

Zborník referátov z vedeckej konferencie, konanej pri príležitosti životného jubilea – 70. výročia narodenia doc. Ing. Jozefa Konôpku, CSc.

Vydalo Národné lesnícke centrum vo Zvolene v roku 2010, 300 s.

V zborníku sa prezentuje celkovo 7 vyžiadaných a 16 prihlásených referátov. Na vyžiadané referáty tematicky nadväzujú odborné príspevky prevažne od domácich autorov. Vyžiadané referáty sú zamerané na lesníctvo z pohľadu výskumu, vzdelávania a praxe. Sú v súlade so zameraním konferencie. Štruktúra týchto príspevkov umožňuje vytvoriť si takmer ucelený prehľad súčasného stavu a perspektív vývoja v týchto na seba nadväzujúcich lesníckych oblastiach. Prihlásené príspevky svojím obsahom prispievajú k odbornému zameraniu konferencie. Zvlášť je potrebné vyzdvihnúť príspevky, ktoré prezentujú koncepciu rozvoja v oblasti lesníckeho výskumu a vedy, lesníckeho poradenstva, ďalšieho vzdelávania, lesníckej informatiky a hospodárskej úpravy lesov. Pozitívne je potrebné hodnotiť, že v rámci prezentovaných koncepcií si svoje miesto našla aj oblasť práce s verejnosťou, ktorá napriek tomu, že je v rámci lesníckej verejnosti pomerne zaznávaná, sa úspešne rozvíja.

Zborník začína úvodom, ktorý napísal editor zborníka Ing. Balogh. Uvádza v ňom zameranie konferencie a komuniké, ktoré prijali jej účastníci. Naň nadväzuje Laudatio k životnému jubileu doc. Konôpku z pera generálneho riaditeľa Národného lesníckeho centra Ing. Martina Moravčíka, CSc.

V ďalšom uvediem stručný osobný pohľad s komentárom na jednotlivé príspevky.

Vyžiadané príspevky

Kríza lesníctva, jeho vedy a výskumu

Ide o nosný príspevok, ktorý spracoval doc. Konôpka. Venuje sa aktuálnej téme akou je kríza v lesníctve, lesníckej vede a výskume. Opisuje historický vývoj lesníctva, využívania lesov z pohľadu drevných a nedrevných produktov ako aj verejnoprospešných úžitkov. Charakterizuje koncepciu funkčne integrovaného lesného hospodárstva, problémy a riešenia multifunkčného využívania lesných ekosystémov. Zaujímavým spôsobom hodnotí krajné ideológie, ktoré zapríčinili krízu v lesníctve na Slovensku, ale aj v zahraničí. Ide o protichodné ideológie – environmentalizmus a ekonomizmus. Vo svojom príspevku zhrnul vzájomný vzťah lesníctva a ochrany prírody a trhového hospodárstva. V závere svojho príspevku sa venuje stratégii udržateľného rozvoja. Tento hodnotný príspevok predkladá takmer ucelený obraz o stave lesníctva a lesníckej vedy, doplnený faktami a vlastnými názormi popisujúcimi daný stav.

Ako zabezpečiť funkčnosť lesníctva na Slovensku v najbližších rokoch a v dlhodobom horizonte

Autorom príspevku je prof. Novotný. Predkladá analýzu základných problémov lesníctva na Slovensku. Rozoberá vzťah lesníctva a spoločnosti z pohľadu poskytovania environmentálnych služieb. Táto oblasť je dlhodobá a právom diskutovaná predovšetkým neštátnymi vlastníckymi lesov. Dá sa plne stotožniť s konštatovaním autora, že prístup spoločnosti v tejto oblasti je z pohľadu lesníctva a osobitne z pohľadu neštátnych vlastníkov za neférový a diskriminačný. Autor výstižne pomenováva problémy lesného hospodárstva na Slovensku. Podobne výstižne definuje potrebu nového konceptu obchodu s novými tovarmi a službami ako sú environmentálne služby, ekoturistika a bioprodukty. V príspevku autor navrhuje operatívne a dlhodobé úlohy, ktoré sú pre multifunkčné lesníctvo na Slovensku nevyhnutné. Stotožnenie sa praxe s týmito názormi, podpora zo strany rozvojových programov a prípadne aj v oblasti legislatívy, určite prispieje k želanému rozvoju lesníctva na Slovensku.

Stratégia činnosti Národného lesníckeho centra – postup jej vypracovania a vybrané predbežné výsledky

Autor príspevku Ing. Moravčík prezentuje spracované stratégie významnej lesníckej inštitúcie na Slovensku. Konštatuje, že každý podnik, ktorý svoj vývoj nechce ponechať len na osud, mal by mať vypracovanú stratégiu rozvoja s jasne zadaným smerom. Túto skutočnosť zdôrazňuje ako zásadnú pre systematický rozvoj Národného lesníckeho centra. V príspevku je uvedená metodika vypracovania stratégie, ktorej jadrom sa stali konkrétne činnosti a nie organizačné jednotky. Je potrebné vyzdvihnúť tento prístup, pretože dáva vyššiu záruku úspešnosti rozvoja tejto inštitúcie. V stratégii sa týmto dáva najavo, že prvoradým cieľom je rozvoj celej organizácie. Základným predpokladom reálnej stratégie rozvoja je vypracovanie SWOT analýzy. Autor príspevku prezentuje výber zo spracovanej SWOT analýzy ako jeden z predbežných výsledkov stratégie. Prezentovaný príspevok dáva čitateľovi stručný a pritom jasný a ucelený obraz o strategickom ciele inštitúcie, jej silných a slabých stránkach ako aj opatreniach na napĺňanie strategického cieľa.

Implementácia lesov a lesného hospodárstva do prírodného a sociálneho prostredia krajiny a regiónov

Autor príspevku prof. Midriak sa okrem opisu štruktúry krajiny Slovenska a funkcií lesov v krajine zameriava aj na zmeny v štruktúre krajiny Slovenska a na regionálny rozvoj vidieckej krajiny. Prínosom sú záverečné úvahy k situácii v lesníctve – multifunkčné postavenie lesníctva, potreba intenzívneho lesníckeho výskumu a spolupráce s viacerými vednými odbormi, intenzívnejšia osвета a propagácia výsledkov lesníckej vedy a výskumu.

Aktuálny stav a perspektívy vzdelávania na Technickej univerzite vo Zvolene

Autorom príspevku je prof. Tuček. Konštatuje, že nevyhnutným predpokladom úspešného rozvoja lesníctva je zabezpečenie kvalitného vzdelávania. Zaradenie príspevku, ktorý sa venuje hodnoteniu lesníckeho vysokoškolského vzdelávania na Slovensku považujem za veľmi vhodné. Autor tohto príspevku poskytuje cenné informácie o stave a stratégii rozvoja vzdelávania na Technickej univerzite vo Zvolene.

Koncepcné zámery činnosti š. p. Lesy SR, Banská Bystrica

Autor príspevku Ing. Štulajter rozoberá hlavné problémy a príčiny nepriaznivej hospodársko-ekonomickej situácie lesníckeho subjektu Lesov Slovenskej republiky, š. p., Banská Bystrica, ktorý obhospodaruje viac ako polovicu lesov na Slovensku. V príspevku sú uvedené viaceré číselné a grafické údaje, ktoré dopĺňajú textovú časť. V ďalšej časti autor uvádza kľúčové priority stratégie revitalizácie podniku.

Verejnoprospešné funkcie lesov – výzva vlastníkov lesov pre politikov

Autor Ing. Vanko ako zástupca Únie regionálnych združení vlastníkov lesov Slovenska sa venuje jednému z najväčších problémov, ktorý trápi neštátnych vlastníkov lesov na Slovensku, dá sa povedať celé obdobie, keď po roku 1989 prevzali lesné majetky späť do užívania. Ide o nerovnováhu medzi požiadavkami spoločnosti na plnenie verejnoprospešných (mimoprodukčných) funkcií lesov a to bez rozdielu vlastníka lesov, bez následnej podpory štátu alebo refundácie obmedzovania legítimnej hospodárskej činnosti vlastníka lesov na jeho majetku. V príspevku prezentuje základné ciele k vytvoreniu rovnoprávných podmienok existencie vlastníkov lesov na Slovensku.

Prihlásené referáty

Lesopolitická úvaha nad stavem a budúcnosťou lesníctví a lesného hospodárstva

V príspevku sa autor Ing. Krečmer z Českej republiky detailnejšie venuje popisu protikladných ideológií – neoliberálnemu ekonomizmu a environmentalizmu. Okrem toho sa autor bližšie venuje tretiemu ideovému smeru, ktorým je idea viacúčelového obhospodarovania lesov. Po obsahovej stránke je príspevok svojim zameraním a miestami filozofickými úvahami veľmi zaujímavý.

Lesné hospodárstvo a jeho možné partnerstvá ako nová šanca postavenia lesníctva v spoločnosti

Autorka príspevku doc. Zaušková apeluje na potrebnú spoluprácu lesného hospodárstva s poľnohospodárstvom a to predovšetkým na nevyužívaných orných pôdach a trvalých trávnych porastoch, na ktorých sa vyskytujú rozličné štádiá sekundárnej sukcesie. Hodnotí potrebu integrácie medziodvetvových činností v rámci krajiny, čo je z pohľadu krajiny určite vhodnejší prístup ako medziodvetvová odcudzenosť a samostatnosť.

Zelená kniha o ochrane lesov a informáciách o lesoch v EÚ: návrh riešení k príprave lesov na zmenu klímy

Autori príspevku, Ing. Bucha a Ing. Zúbrik, prezentujú stanoviská a navrhované riešenia v oblastiach, ktoré boli predmetom diskusného fóra konaného k zelenej knihe o ochrane lesov a informáciách o lesoch v Európskej únii. V príspevku sú prezentované názory na sedem čiastkových otázok, čím sa príspevok stáva pomerne rozsiahlym s množstvom popisov a návrhov. Okrem iného sa autori venujú filozofii, stratégii a cieľom hospodárskej úpravy lesov. Mnohé názory vychádzajú z trendov, ktoré sa v lesníctve začínajú presadzovať, a je možné s nimi súhlasiť. S niektorými názormi je však možné polemizovať. Príkladom môže byť deklarovaný pragmatizmus, ktorý však môže byť v mnohých prípadoch v rozpore s navrhovaným princípom polyfunkčného využívania lesov. Domnievam sa, že v takýchto prípadoch je namieste skôr kompromis, resp. optimalizácia využívania funkcií lesov.

Systém riadenia dlhodobého trvalého rozvoja slovenského lesného hospodárstva

Autor, Ing. Greguš, výstižne opisuje princípy a päť kľúčových rozhodnutí v plánovaní dlhodobého rozvoja lesov. Je potrebné vyzdvihnúť požiadavku, ktorú autor uvádza v piatom rozhodnutí venovanému odvodu fažbového etátu. Ide o požiadavku, aby odvodzovanie fažbových etátov bolo komplexné. V súčasnosti, kedy sa od lesa očakáva plnenie mimoprodukčných funkcií viac ako tomu bolo v minulosti, je požiadavka na revíziu fažbovej úpravy viac ako aktuálna. V protiklade s touto požiadavkou však autor v ďalšej časti uvádza známy princíp fažbovej úpravy lesa, že z lesa môžeme ťažiť len toľko, koľko v ňom prirastie. Tento princíp platí vo vyrovnanom, modelovom, resp. normálnom lese.

Adaptívny manažment lesov a viacúčelové lesné hospodárstvo

V príspevku autor Ing. Kulla opisuje päť hospodárskych typov lesa ako východiská pre manažment lesa. Podobné rozdelenie môžeme považovať za jedno z riešení z hľadiska plnenia funkčných požiadaviek kladených na les v konkrétnych stanovištných, sociálnych a hospodárskych podmienkach. Klasifikácia lesov podobného typu by mohla prispieť k jasnému definovaniu požiadaviek na les, jeho možností a tým aj k eliminovaniu názorových rozdielov a to predovšetkým voči ochrane prírody.

Produkčné funkcie lesov

Príspevok Ing. Kovalčíka, Ing. Tutku a Ing. Svitka, poskytuje základné informácie o výmere lesných pozemkov, zásobe lesných

porastov, súčasných a predpokladaných ťažbách dreva a tržbách za produkčné funkcie, získané kompiláciou údajov zo zdrojov: Zelená správa, MORAVČÍK M. a kol., 2007b, 2008b, KOVALČÍK A kol., 2009.

Aktuálne informácie o lesoch s prevládajúcimi mimoprodukčnými funkciami

Autor Ing. Šebeň na základe výsledkov národnej inventarizácie a monitoringu lesov prezentuje údaje o štruktúre lesa s produkčnými a mimoprodukčnými funkciami. Konštatuje, že ochranné lesy sa výrazne líšia od lesov hospodárskych ako aj osobitného určenia.

Funkcie lesov v ochrane prírody a krajiny

Príspevok prof. Čabouna sa zameriava na päť možných funkcií lesa v ochrane prírody, ktoré sú zamerané na predmet ochrany, čiže na zachovanie druhov alebo biotopov. Je nesporné, že takáto funkcia lesa je významná. K efektívnemu napĺňaniu tejto funkcie je však nevyhnutné doriešenie a dôsledné uplatňovanie kompenzácií z titulu obmedzovania hospodárenia pre vlastníkov lesov.

Ekologické funkcie lesov

Príspevok Ing. Schwarza je jedným z viacerých zameraných na funkcie lesov prezentovaných v tomto zborníku. Autor v príspevku prezentuje modifikovaný súčasný systém členenia funkcií lesov ako výsledky výskumu zameraného na klasifikáciu a uplatňovanie funkcií lesa v krajine. Prínosným je teoretický popis ponímania funkcií lesov a integrácie funkcií lesa.

Sociálne a kultúrne funkcie lesov

Príspevok Ing. Sarvašovej a Ing. Balogha výstižne rozoberá sociálne, kultúrne a duchovné hodnoty lesa pre človeka, hodnotí medzinárodné a národné východiská. Význam lesa v týchto oblastiach sa veľmi ťažko meria a hodnotí. Z toho dôvodu si spoločnosť tieto funkcie uvedomuje menej, resp. ich považuje ako samozrejmé. Autori význam týchto funkcií popisujú prostredníctvom merateľných údajov ako je zamestnanosť v lesnom hospodárstve, zastúpenie lesov s rekreačnou funkciou, výmera lesov zaradených do svetového prírodného dedičstva. K zachovaniu týchto funkcií sú nevyhnutné ekonomické nástroje štátu, na čo autori príspevku takisto poukazujú.

Funkcie lesov v poľnohospodárskej krajine

V príspevku Ing. Tutku sú prezentované výsledky výskumu sledovania vplyvu lesných spoločenstiev na úrodu vybraných poľnohospodárskych plodín. Príspevok prináša kvantifikáciu tejto funkcie lesov.

Funkcie lesov v rámci rozvoja vidieka

Autori príspevku Ing. Sarvašová a Ing. Kovalčík sa venujú súčasnému významu využívania funkcií lesa v rámci rozvoja vidieka a navrhujú opatrenia na zvýšenie tohto významu. Zdôrazňujú potrebu diverzifikácie lesníckych aktivít, po ktorých sa v lesnom hospodárstve volá dlhá doba.

Implementácia funkcií lesov v riadiacom a legislatívnom procese

Autorom príspevku je Ing. Moravčík. Konštatuje, že výraznejšiemu uplatneniu polyfunkčného lesného hospodárstva bráni predovšetkým veľký nesúlad medzi požiadavkami na jednej strane a ekonomickým prínosom (ohodnotením) na strane druhej. Zároveň navrhuje opatrenia nevyhnutné na uskutočnenie ekonomickej transformácie lesného hospodárstva. Súčasťou príspevku je návrh kategorizácie lesov s ohľadom na spôsob ich obhospodarovania a ekonomické zabezpečenie hospodárenia. Dá sa predpokladať, že bez podobnej kategorizácie a diverzifikácie činnosti lesného hospodárstva bude význam lesov stále len témou rôznych diskusií bez želaného efektu na les a pre vlastníka lesa.

Stratégia smerovania a rozvoja vedy, výskumu a vývoja v Národnom lesníckom centre – Lesníckom výskumnom ústave Zvolen do roku 2015, Koncepcia poradenstva, ďalšieho vzdelávania, propagácie a práce s verejnosťou v Národnom lesníckom centre – Ústave lesníckeho poradenstva a vzdelávania Zvolen, Koncepcia rozvoja lesníckej informatiky a mapovania v Národnom lesníckom centre – Ústave lesných zdrojov a informatiky Zvolen, Stratégia rozvoja Národného lesníckeho centra – Ústavu pre hospodársku úpravu lesov Zvolen.

Tieto posledné štyri príspevky, v súlade s názvom konferencie, prezentujú stratégiu rozvoja jednotlivých ústavov Národného lesníckeho centra ako aj činností, ktorým sa tieto ústavy venujú. Z hľadiska zamerania konferencie je vhodné, že aj časti takýchto strategických dokumentov boli prezentované. Národné lesnícke centrum a jeho jednotlivé ústavy tým dávajú najavo svoju úprimnú snahu o rozvoj oblastí lesníckej vedy, výskumu, hospodárskej úpravy lesov, poradenstva, ďalšieho vzdelávania, práce s verejnosťou a lesníckej informatiky. Je to doložené aj výberom zo SWOT analýz a definovaním strategických cieľov jednotlivých ústavov.

Záver

Príspevky zaradené do tohto zborníka majú všetky náležitosti, ktoré publikácie podobného druhu majú obsahovať. V príspevkoch

sú prezentované pohľady na stav lesného hospodárstva na Slovensku, podnetné názory a návrhy na riešenie niektorých čiastkových problémov, výsledky výskumu ale aj časti stratégií a koncepcie rozvoja významných lesníckych inštitúcií a činností. Napriek tomu, že zborník má v určitej časti monotematický charakter (väčší počet prihlásených referátov zameraných na funkcie lesov), napĺňa skladbou príspevkov zámer konferencie a korešponduje s názvom zborníka. Svoj osobitný význam má aj komuniké vyvolané odbornou diskusiou počas konania konferencie. Ostáva dúfať, že sa uvedené tézy komuniké dostanú do „života“ a zrealia, čím by sa určite prispelo k vyváženému plneniu všetkých ekologických, ekonomických a sociálnych funkcií lesa.

Referáty uverejnené v tomto zborníku odporúčam do pozornosti vedúcim pracovníkom v lesnom hospodárstve na Slovensku, taktiež vedeckovýskumným a pedagogickým pracovníkom. Nájdu v nich mnoho poučného, čo môžu využiť vo svojej činnosti.

Róbert MARUŠÁK
Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta lesnická a dřevařská
Kamýcká 129
CZ – 165 21 Praha 6 – Suchbátka